

I.В. Полянська, С.М. Чернявська, І.А. Сладких, Харків, Україна
I. Polyanska, S. Chernyavska, I. Sladkih, Kharkiv, Ukraine
e-mail: irapolwuhu@gmail.com

КОМУНІКАТИВНО-ІНТЕНЦІЙНА МОДЕЛЬ У КОНТЕНТІ НОВОЇ БІОЗБАЛАНСОВАНОЇ ЕВОЛЮЦІЙНОЇ ОСВІТИ (РОЗМІРКУВАННЯ ЩОДО ПОЛЕМІКИ З КОЛЕГАМИ-ФІЛОЛОГАМИ)

Think Different
(Думай по-іншому (англ.))
Steve Jobs

Анотація. У статті автори аналізують проблему розвитку, дослідження, впровадження та функціонування комунікативно-інтенційної моделі (КІМ) викладання мов у контенті нової біозбалансованої еволюційної освіти (НБЕО). Подано стислу характеристику КІМ та історію її створення. Концептуальна новизна КІМ полягає в формуванні у студента та викладача конструктивного проектного креативного мислення та створеного методу творчого реагування відповідно до вимог сучасності. Теоретично КІМ ґрунтується на останніх дослідженнях щодо діяльності свідомості, мозку, негативного впливу пануючої традиційної лівопівкульної моделі освіти на стан здоров'я всіх суб'єктів процесу навчання (теорії Едварда де Бона, концепція ноосферної освіти академіка Н. Маслової, дослідження нейрофізіолога А. Лурія щодо цілісної інтегративної діяльності мозку як парного органу, теорії нейробіолога С. Савельєва та Н. Давидовської). З'ясовано термін «біоадекватна освіта», який у межах КІМ набуває нетривіального нового змісту відповідно до останніх досліджень у галузі структури та особливостей функціонування мозку, свідомості людини. Йдеться також про кризу ТЛО, оскільки доведено, що вона вкрай негативно впливає на стан здоров'я суб'єктів навчального процесу. КІМ як НБЕО пропонується як можливий варіант подолання кризи та нівелювання її негативних наслідків. Розроблено дві схеми КІМ як НБЕО та докладно проаналізовано всі параметри, що активно впливають на сучасний освітнянський простір, формуючи конструктивне мислення центрального тандема студента та викладача. Надано конкретні прийоми та інструментарій, що його використовують у КІМ задля формування проектного мислення.

Ключові слова: комунікативно-інтенційна модель, нова біозбалансована еволюційна освіта, лівопівкульна освіта, мислення, інтуїція, цілісність сприйняття, метод творчого реагування.

COMMUNICATIVE-INTENTIONAL MODEL IN THE CONTENT OF A NEW BIO-BALANCED EVOLUTIONARY EDUCATION (THINKING ABOUT POLEMICS WITH COLLEAGUES-PHILOLOGISTS)

Annotation. In the article, the authors analyze the problem of the development, research, implementation and functioning of the communicative-intentional model (CIM) of language teaching in the content of the new bi-balanced evolution education (NBEE). The brief characterization of CIM and the history of its creation are presented. The conceptual novelty of CIM consists in forming a student and a teacher of constructive design creative intellection and created a method of creative response in accordance with the requirements of the present. Theoretically, CIM is based on recent studies on the activity of consciousness, brain, negative influence of the prevailing traditional left-hemispheric model of education on the state of health of all subjects of the learning process (Edward de Bono's theory, the noosphere education concept of Maslova, Luria's doctrine on the integral integrative activity of the brain as a paired organ, the theory of neurobiologist Savelyev and Davydovskaya). The term «bioadeqvetal education» has been clarified, which within the limits of CIM acquires a nontrivial new meaning in accordance with recent researches in the field of the structure and features of the functioning of the brain, human consciousness. This is also about the crisis of the TLE, as it has been proven that it has a very negative impact on the health of the subjects of the educational process. CIM as NBEE is proposed as a possible option to overcome the crisis and level off its negative effects. Two schemes of CIM as NBEE have been developed and all the parameters which actively influence the modern educational space are analyzed in detail, forming a constructive thinking of the centered student and teacher tandem.

Key words: communicative-intentional model, a new bio-balanced evolutionary education, left-hemispheric education, intellection, intuition, integrity of perception, method of creative reaction.

Іноді несподівана розмова, випадкове слово можуть надихнути нас на нові ідеї та підштовхнути до певних вчинків. Так само сталося після невеличкої бесіди з колегами-філологами, протягом якої виявилися деякі непорозуміння, що вони потребують чіткого з'ясування. Саме так виникла ідея цієї статті.

Відомо, що протягом декількох останніх років на кафедрі української, російської мов та прикладної лінгвістики Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» ми досліджуємо, апробуємо та впроваджуємо комунікативно-інтенційну модель (КІМ) викладання лінгвістичних дисциплін. Надруковано вже більше десяти публікацій, як приклад деякі з них наводимо у форматі цієї статті [5; 6; 7; 8]. У цих роботах проаналізовано моделестворювальні принципи КІМ, її параметри, наведені проміжні підсумки анкетування, складено прагматичні схеми, розроблено інструментарій втілення КІМ у викладання певних лінгвістичних дисциплін тощо. Під час дослідження було визначено концептуальну інноваційність (схеми 1, 2) через те, що модель надає можливість вийти за межі традиційної лівопівкульної освіти (ТЛО) та таким чином принципово трансформувати змістовну компоненту сучасної освіти. А саме: концептуальна новина КІМ полягає в тому, що акцент тут зроблено на формуванні у студента та викладача конструктивного проектного креативного мислення та розробленого методу творчого реагування відповідно до вимог сучасності. Застосовано нетривіальну інтерпретацію творчості як здатності студента як викладача змінювати концепції, трансформуватися, «створювати нових себе».

Постановка проблеми. Оскільки КІМ виходить за межі пануючої ТЛО, вона створює концептуально новий освітнянський простір (схеми 1, 2), і ми інтерпретуємо її як один із можливих варіантів, шляхів подолати або нівелювати наслідки негативного впливу поширеної ТЛО на стан здоров'я як студентів, так і викладачів. Було

з'ясовано, таким чином, що КІМ належить до нової біоадекватної еволюційної освіти (НБЕО). Оскільки термін «біоадекватна освіта» використовувався ще в 60-ті роки ХХ ст. в іншому значенні, виникли певні непорозуміння, пов'язані з його використанням. Через те що КІМ знаходиться поза межами застарілої знаннєвої парадигми освіти, всі її категорії та поняття, звичайно, набувають новітньої нетривіальної інтерпретації, про що докладніше йшлося в наших попередніх публікаціях [5; 6; 7; 8]. Проблемою даної статті є розв'язання суперечки щодо використання терміну «біоадекватна освіта» та з'ясування його концептуально нового змісту в межах КІМ.

Аналіз попередніх досліджень. Теоретично КІМ ґрунтується на останніх дослідженнях щодо діяльності свідомості, мозку, негативного впливу пануючої традиційної лівопівкульної моделі освіти на стан здоров'я всіх суб'єктів процесу навчання. Йдеться про теорії Едварда де Боно, концепцію ноосферної освіти академіка Н. Маслової, про дослідження відомого нейрофізіолога А. Лурія щодо цілісної інтегративної діяльності мозку як парного органу, а також про останні теорії нейробіолога С. Савельєва та Н. Давидовської [1; 3; 4; 9]. Здійснюючи моніторинг останніх публікацій педагогів, можна відзначити, що більшою мірою автори, пропонуючи різноманітні прийоми та методи викладання мови, намагаються залишатися у межах поширеної традиційної моделі освіти, незважаючи на останні новітні дослідження щодо діяльності свідомості, мозку, розвитку мислення, впливу освіти на стан здоров'я тощо. Навіть усі заклики та пропозиції використовувати новітні інформаційні технології не змінюють суті пануючої системи освіти, а лише певною мірою формально прикрашають її, якимось прагнуть різноманітнити, тобто зберігають та насправді сприяють подальшому її «щасливому» пануванню, щоб продовжувати руйнувати здоров'я всіх суб'єктів навчального процесу. Як ілюстрація викладеної вище думки – це декілька статей Г. Утебалієвої та Х. Каскабасової, де пропонується комунікативно-когнітивна модель засвоєння нерідної мови [10, с. 176]. По-перше, ця модель залишається у межах лівопівкульної освіти; по-друге, комунікація інтерпретується в цій моделі занадто вузько, виключно як засіб обміну знаннями. Мабуть, це цікаві теоретичні дослідження, однак вони аж ніяк не допомагають подолати кризу сучасної освіти. Кризою освіти деякі автори, переважно, вважають недостатнє застосування сучасних технологій задля «засвоєння навчального матеріалу». Тобто в інформаційно-комунікативному суспільстві техногенної цивілізації найважливішою метою навчання залишається пам'ять. Про тренування та формування конструктивного мислення, на жаль, взагалі не йдеться.

Мета статті – визначити особливості функціонування КІМ в умовах пануючої традиційної лівопівкульної освіти, проаналізувати її концептуально інший вплив на освітянський простір, розглянувши його трансформування на новітню біозбалансовану еволюційну освіту; надати схеми цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Відзначимо, що основні параметри НБЕО та КІМ збігаються, оскільки КІМ є реалізацією, втіленням НБЕО, тому що створює його завдяки активного впливу на освітянський простір. Першим параметром НБЕО вважаємо нетривіальні підходи, оскільки ми функціонуємо в умовах неklasичної картини світу, що створює простір змістовної інваріантності, коли легітимним стає різноманітність і непередбачуваність, під час яких стандартні та шаблонні рішення вже не працюють і доводиться розшукувати інші версії. Це приводить також до активізації не тільки логічного мислення, але й почуттєво-образного та інтуїтивного [2, с. 232]. В той самий час ТЛО залишається жорсткою, замкненою, суворо фіксованою системою, оскільки репрезентує доволі консервативну освіту. З першого параметру НБЕО логічно випливають такі: відкритість, об'ємність, поліверсійність та багатоваріантність. Це виражається у презентації багатьох наукових точок зору як рівноправних, інтерпретування їх методом РМІ, відкритим Е. де Боно. Важливо те, що КІМ не є сталою, закінченою, завершеною повністю, оскільки вона постійно готова для втілення новітніх наукових досліджень (наприклад, інтегрування теорії Трансерфінга В. Зеланда).

Це пов'язано з її здатністю, з одного боку, до трансформацій, гнучкістю, рухомістю, сприянням та інтегруванням у себе всього необхідного та цікавого. З іншого боку, вона сама є трансформувальною, оскільки змінює особистість як студентів, так і викладачів, потребуючи від них розвивати в собі, формувати та виявляти нові недостатні якості та здібності, необхідні задля виживання у сучасному «суспільстві ризиків, що постійно зростає» (за словами соціолога Лумана). Йдеться про розвиток інтуїції та образного візуального мислення, що досягаємо завдяки підключенню правої півкулі за допомогою спеціальної системи творчих проектних домашніх завдань, що вони складаються з 3-ох етапів розробленого алгоритму для будь-якої теми. I етап – це вербальне раціознання. Студент має самостійно виокремити найважливіші категорії, надати їх визначення, переформулюючи своїми словами, та знайти приклади їх прояву в житті. На II етапі студент самостійно (або за невеличкою допомогою викладача) складає раціосхему даної теми. Він має показати взаємозв'язок виділених категорій, їх ієрархію, взаємовплив, розгалуженість, механізм і приклади його функціонування у суспільстві тощо. На III проектному етапі, який є найвищим рівнем, студент підключає праву півкулю, розшукуючи адекватний візуальний образ задля втілення раціосхеми. Це доволі складний процес, адже необхідно не просто знайти якусь гарну фонову картинку, але слід гармонійно та нетривіально досконало з'єднати розроблену раціосхему з певним візуальним образом. Однак це є насправді проектне мислення, тому що студент створює те, чого раніше не існувало. У нас вже є доволі цікава колекція вкрай талановитих оригінальних робіт студентів. Перевага цих проектів полягає в тому, що вся група бере участь в обговоренні, коли автор, репрезентуючи свій проект, має захистити його, сформулювати концептуальну ідею. Студенти оцінюють доповідь також за системою РМІ, яка сприяє розширенню свідомості та формуванню позитивного мислення. Таким чином відбувається активне комунікування студентів, комунікація стає у межах НБЕО екзистенціальною категорією, виявляючись одночасно як засіб навчання та як його мета. Акцентуємо на позитивній атмосфері обговорення та проведення занять. Звичайно, не всі студенти здатні дійти й виконати III етап, це й не потрібно. Студент сам обирає, на якому етапі йому слід зупинитися. Але розроблена спеціальна мотивувальна бонусна система оцінювання підштовхує та залучає його активуватися. В цілому ми називаємо цей метод творчим реагуванням і навчаємося зі студентами застосовувати його у різних життєвих обставинах. Задля цього ми пропонуємо студентам такі теми есе: «Як я можу поліпшити своє життя, використовуючи останні дослідження щодо функціонування мозку», «Що для мене є усвідомленість?», «Яку

концепцію щодо походження мови я обираю та чому?» тощо. Доповідаючи свої есе, вони мають також комунікувати з групою, тримати увагу, активувати та залучати слухачів, використовуючи як вербальні, так і невербальні засоби спілкування.

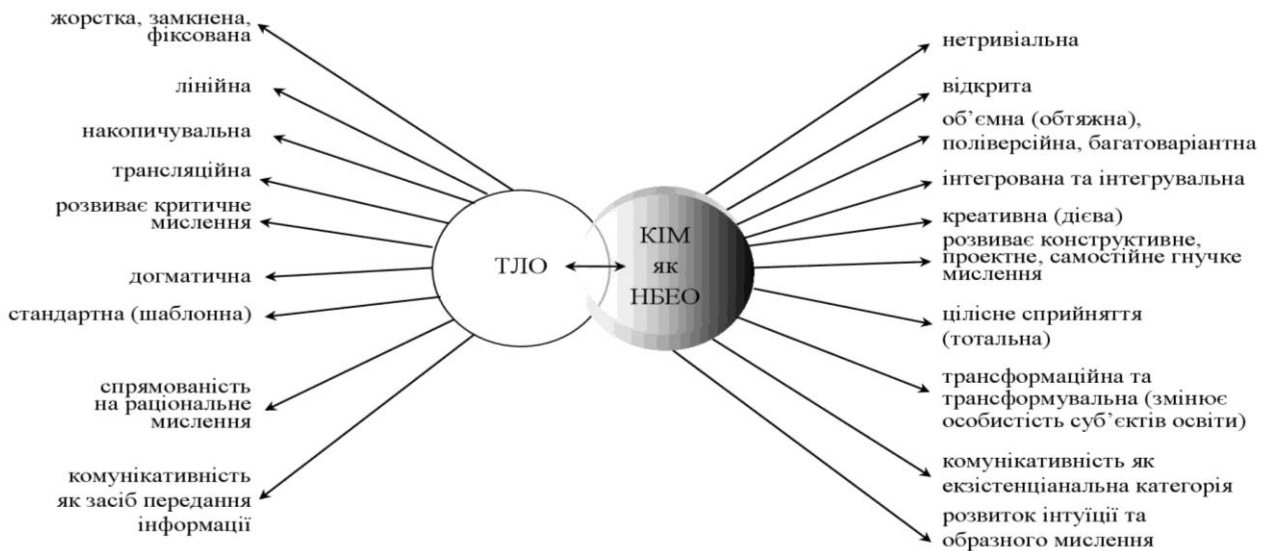

Рис. 1. Вплив традиційної лівопівкульної освіти (ТЛО) та нової біозбалансованої еволюційної освіти (НБЕО) на сучасний інформаційний простір

Важливий параметр НБЕУ, що впливає з усього викладеного вище, – це тотальність цієї освіти, її здатність навчити студента та викладача цілісно сприймати світ. Вона формує навичку розглядати будь-які труднощі як поштовх, мотивацію до творчого реагування, до розшуку найкращого варіанту розв'язання виниклої проблеми. Це, наприклад, виявляється в тотальному залученні всіх (а не тільки кращих) студентів до наукової роботи, до написання тез і статей на конференції, якщо вони бажають взяти в цьому участь, у допомозі викладача якось зацікавити та спрямувати студента.

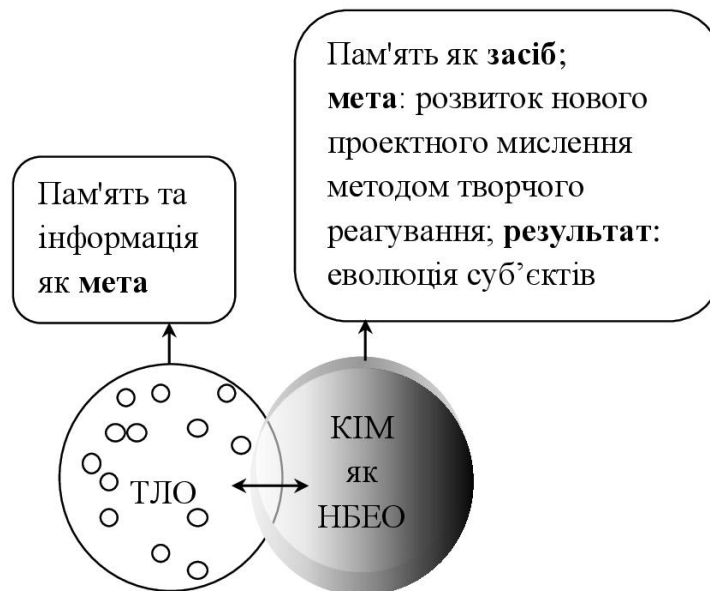

Рис. 2. Взаємовплив традиційної та нової освіти. Зміна пріоритетів

Висновки. Запропоновані попередніми дослідниками прийоми та методи навчання мови (зображені як невеличкі кружки на схемі 2) залишаються в межах ТЛО, а пам'ять та інформація в цій трансляційній моделі є метою навчання. Однак доведено, що пам'ять та механічне накопичення інформації не сприяють розвитку проектного мислення. Доктор біологічних наук Савельєв С. В. стверджує, що мозок у комфортних умовах не здатен розвиватися. Він активується, тільки коли наявною є проблема. Тобто необхідно змусити мозок працювати, й тоді він здатен розвиватися, еволюціонувати [9, с. 78]. Саме в цьому й полягає головне завдання викладача в КІМ як НБЕО. Але необхідно створити умови та ситуації не тільки задля розвитку раціонального мислення, а й активувати праву півкулю для розвитку інтуїції, образного мислення, для гармонізації всього організму в цілому. Тоді в НБЕО пам'ять та інформація вже перетворюються на засіб, метою якого стає розвиток нового проектного конструктивного позитивного мислення, під час якого суб'єкти навчального процесу усвідомлено змінюються,

сприяючи таким чином трансформації освітнього простору. Причому знання залишаються найважливішою компонентою, хоча акценти змінюються відповідно до новітніх досліджень мозку та його функціонування: не спочатку теоретичне знання, а потім штучні вправи на підстановку, що, як виявилось, абсолютно не сприяє формуванню конструктивного проектувального мислення, а навпаки, гальмує його. Тобто доречним стає здобуття теоретичного знання за допомогою спеціальної системи розроблених питань: коучингових, мотивувальних, провокативних, пізнавальних, активуючих тощо, а також під час обговорення наочних прикладів, які студенти намагаються наводити самостійно, узагальнюючи їх, якщо це необхідно, за допомогою викладача.

Перспективою дослідження вважаємо впровадження моделі, розроблення навичок використання та адаптування КІМ як НБЕО під час викладання лінгвістичних дисциплін; подальшу інтеграцію в процес викладання методів та прийомів формування конструктивного мислення де Боно.

Список використаних джерел:

1. Давыдовская Н. А. Психологические и медицинские основы здоровьесберегающего природосообразного метода преподавания / Автореферат диссертации – М-Алмааты, 2005. – 33 с.
2. Дольская О. А. Трансформации рациональности в современном образовании: Монография/ О.А. Дольская. – Х.: НТУ «ХПИ», Изд.Савчук О.О., 2013. –352 с.
3. Де Боно Едвард Механизм разума. – СПб.: Питер, ООО «Питер Пресс», 2009.
4. Маслова Н. В. Общая характеристика концепции ноосферного образования. Практика образования. www.inst.ru.
5. Полянская И. В. Коммуникативно-интенциональная модель преподавания языков как инновационный проект современного образования / Полянская И. В., Шевченко В. Ф., Сладких И. А. // Оралдың ғылым жаршысы, – Уральск, Республика Казахстан:ТОО «Уралнауцкнига», – 2014. – № 47 (126). – С. 51-56
6. Полянская И. В., Шевченко В. Ф., Павлова Г. Д. Осознанность как базисная категория коммуникативно-интенциональной модели (КИМ) преподавания языка // Новый коллегіум, № 1, 2015 г. – с.33-37.
7. Полянская И. В. Закономерность возникновения коммуникативно-интенциональной модели (КИМ) в контенте компетентностной парадигмы высшего образования / И. В. Полянская., В. Ф. Шевченко// Язык и специальность: актуальные проблемы обучения иностранцев в вузе: материалы II межд. науч.-метод. конф. 28-30 мая 2015 г. ХНУРЕ – Х., 2015 г. – с. 297-302.
8. Полянская И. В. Коммуникативно-интенційна модель викладання мов у контенті сучасного освітнього простору (за матеріалами анкетування) / Полянская И.В., Чернявська С.М., Шевченко В.Ф.// Проблеми та перспективи мовної підготовки іноземних студентів: матеріали XII міжнар. наук.-практ. конференції 12-13 жовтня 2017 р. – ХНАДУ – Х., 2017 р. – с.325- 330.
9. Савельев С. В. Как заставить мозг работать <https://www.youtube.com/watch?v=YHt074yQ0xU&sns=em>
10. Утебалиева Г. Е., Каскабасова Х. С. Интегративный метод обучения неродному языку / Г. Е. Утебалиева, Х.С. Каскабасова // Проблеми та перспективи мовної підготовки іноземних студентів: матеріали XII між нар. наук.-практич. конф. 12-13 жовтня 2017 р. – ХНАДУ – Х., 2017 р. – с. 174-181.

УДК 378:338.46

Л.А. Руденко, Львів, Україна / L. Rudenko, Lviv, Ukraine
e-mail: lararudenko@gmail.com

САМООСВІТА І САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. *Зміни, пов'язані з процесами інформатизації й технологізації життєвого простору, призводять до нового розуміння світу і вибудовування власних перспектив професійної самореалізації. Значну роль у формуванні прагнення особистості до саморозвитку й самореалізації в інформаційному суспільстві відіграє самоосвіта. У статті висвітлено педагогічний потенціал і найбільш ефективні види самостійного навчання й саморозвитку майбутніх фахівців соціального захисту за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.*

Ключові слова: *майбутні фахівці соціального захисту, інформаційне суспільство, інформаційно-комунікаційні технології, самоосвіта, саморозвиток*

Annotation. *Changes related to the information and technology processes of the living space lead to a new understanding of the world and formation of own prospects for professional self-realization. Self-education plays a significant role in shaping the aspiration of the individual towards self-development and self-realization in the information society. The article highlights the pedagogical potential and the most effective types of future social protection specialists' independent training and self-development with the help of information and communication technologies.*

Key words: *future specialists of social protection, information society, information and communication technologies, self-education, self-development*

Постановка проблеми. Програмні орієнтири інформаційно-освітнього простору, стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), інтенсифікація процесу комп'ютеризації в усіх галузях актуалізували посилення уваги до професійної підготовки фахівців, які мають не лише володіти ґрунтовними теоретичними знаннями і практичними вміннями, а й майстерно оперувати стратегіями й тактиками, бути професійно мобільними на ринку праці. У зв'язку з цим у державі необхідно створити систему освіти, здатну задовольнити соціальне замовлення щодо надання якісних освітніх послуг відповідно до інформаційних потреб суспільства [5, с. 155]. Інформаційне суспільство, в якому ключову роль відіграє інформація, нині вирішує загальні